

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย
: การจัดทำแนวทางการบริหารจัดการ
พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (แรมซาร์ไซต์) ของประเทศไทย

แนวทางการจัดการแรมซาร์ไซต์

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)
118/1 อาคารทิปโก้ ทาวเวอร์ 2 ถนนพระราม 6
แขวงพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

ธันวาคม 2563

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย : การจัดทำแนวทางการบริหารจัดการ พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (แรมซาร์ไซต์) ของประเทศไทย

แนวทางการบริหารจัดการแรมซาร์ไซต์

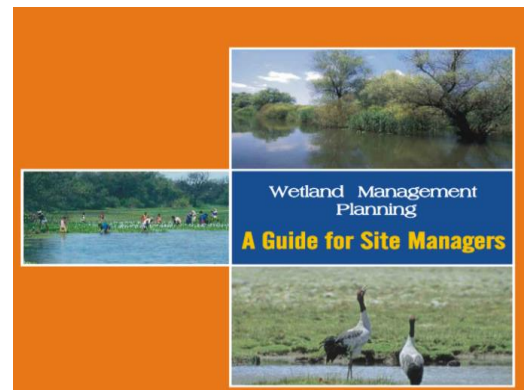
ธันวาคม 2563

สารบัญ

เรื่อง		หน้า
ส่วนที่ 1	อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar site)	1
	● สารสำคัญของอนุสัญญา	2
	● พันธกรณีในการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ	2
ส่วนที่ 2	กรอบแนวทางหลักดำเนินงานตามพันธกรณีในการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ	4
	● แนวคิดพื้นฐานในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar sites)	4
	● การกำหนดนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่	6
	● ความมุ่งหมายและกรอบในการบริหารจัดการ	7
	● กลยุทธ์ทั่วไปในการบริหารจัดการ	7
ส่วนที่ 3	แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (แรมซาร์ไซต์)	10
	● แนวทางการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาดและยั่งยืน	10
	● แนวทางการสร้างความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ	13
	● แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำ	14
	● แนวทางจัดการอนุรักษ์นกอพยพและใช้ประโยชน์ถิ่นที่อยู่อาศัยของนกอพยพอย่างยั่งยืน	16
	● การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม	20

ส่วนที่ 1 < อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar site)

อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำ (Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat) หรืออนุสัญญาแรมซาร์ (Ramsar Convention) ซึ่งตั้งชื่อตามสถานที่เมืองแรมซาร์ ประเทศอิหร่าน ที่จัดให้มีการประชุมเพื่อรับรองอนุสัญญา ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 (ค.ศ. 1971) อนุสัญญานี้เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ซึ่งกำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และยับยั้งการสูญหายของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลก ซึ่งจะต้องมีการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด มีผลบังคับใช้เมื่อ พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) ตามเงื่อนไขว่า อนุสัญญา จะมีผลบังคับใช้เมื่อประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นภาคี 7 ประเทศ ปัจจุบันขณะนี้ (กุมภาพันธ์ 2563¹) มีประเทศต่าง ๆ จากภูมิภาคทั่วโลก เข้าร่วมเป็นภาคี รวมทั้งสิ้น 171 ประเทศ มีพื้นที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar site) 2,388 แห่ง โดยมีพื้นที่ทั้งหมด 253,870,023 เฮกตาร์ ประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำกระจายอยู่ทั่วประเทศ รวมพื้นที่ประมาณ 22,885,100 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.5 ของพื้นที่ประเทศ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2562²)

¹ “Ramsar”. (2563). [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://www.ramsar.org/>. เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563.

² พัทรี วีระนนท์. (2562). [ออนไลน์]. พื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทย. กองความหลากหลายทางชีวภาพ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ธันวาคม 2562. สืบค้นจาก <http://www.onep.go.th>. เข้าถึงเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2563.

สาระสำคัญของอนุสัญญา...

อนุสัญญานี้เป็นข้อตกลงระหว่างรัฐบาล ซึ่งกำหนดกรอบการทำงานสำหรับความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อร่วมมือในการอนุรักษ์แหล่งที่อยู่อาศัยที่เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์และยับยั้งการสูญหายของพื้นที่ชุ่มน้ำในโลก โดยสนับสนุนให้เกิดการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด

พันธกรณีในการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ...

ข้อตกลงหลัก ๆ ของประเทศหรือรัฐที่เข้าร่วมในภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ประกอบด้วย

- ภาคีแต่ละประเทศจะต้องคัดเลือกพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับชาติหรือระหว่างประเทศ อย่างน้อย 1 แห่ง บรรจุใน “ทะเบียนรายชื่อพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (มาตรา 2 วรรค 1)” นอกจากนั้นแล้ว ยังระบุให้แต่ละประเทศส่งเสริมการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีอยู่ในทะเบียน (มาตรา 3 วรรค 1) ด้วย
- ภาคีแต่ละประเทศ ต้องกำหนดและวางแผนการดำเนินงานการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด ไม่ว่าพื้นที่ชุ่มน้ำจะอยู่ในทะเบียนหรือไม่ (มาตรา 3 วรรค 1)
- การบรรจุพื้นที่ชุ่มน้ำไว้ในทะเบียน จักไม่ละเมิดอำนาจอธิปไตยของภาคี ซึ่งเป็นเจ้าของดินแดนที่มีพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ภาคีแต่ละประเทศสามารถทำการปรึกษากับภาคีอื่น ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของอนุสัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ชุ่มน้ำที่ตั้งอยู่ตามพรมแดนระหว่างประเทศ มีการใช้ทรัพยากรน้ำร่วมกัน มีการใช้ทรัพยากรชีวภาพร่วมกัน และมีการพัฒนาความช่วยเหลือสำหรับโครงการพื้นที่ชุ่มน้ำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ในทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ หรือแรมซาร์ไซต์ ของอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมทั้งสิ้น 15 แห่ง และมีพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2543 และ 3 พฤศจิกายน 2552 จำนวน 69 แห่ง และ 47 แห่ง ตามลำดับ

พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar sites)

ส่วนที่ 2

กรอบแนวทางหลักดำเนินงานตามพันธกรณี ในการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ

แนวคิดพื้นฐานในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar sites)

การกำหนดเป้าหมายที่สำคัญของการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ หรือ แรมซาร์ไซต์ (Ramsar sites) คือ เพื่อจัดดำเนินการให้เป็นไปตามกรอบอนุสัญญาพื้นที่ชุ่มน้ำ และที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งนโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนทั้งระดับประเทศ และพื้นที่ รวมทั้งเกิดการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ให้เหมาะสมกับพื้นฐาน

ทรัพยากร สภาพแวดล้อม และสถานะเศรษฐกิจ-สังคม ของแรมซาร์ไซต์นั้น ๆ การบริหารจัดการแรมซาร์ไซต์ จะมีข้อแตกต่างกับพื้นที่เฉพาะอื่น ๆ โดยต้องคำนึงถึง

1) พื้นที่แรมซาร์ไซต์ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญ เป็นระบบนิเวศที่ซับซ้อน (complex ecosystem) และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับระบบนิเวศอื่น ๆ ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบและการพึ่งพาต่อกัน โดยเฉพาะระบบน้ำ อันเนื่องมาจากกิจกรรมใด ๆ ที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศหนึ่งย่อมจะส่งผลกระทบต่ออีกระบบนิเวศหนึ่งด้วย ดังนั้น ในการบริหารจัดการจึงต้องคำนึงถึงพื้นที่ทั้งระบบลุ่มน้ำ

2) พื้นที่แรมซาร์ไซต์ จัดเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่ง และเป็นระบบนิเวศ ที่ประกอบด้วยทรัพยากรย่อย ๆ หลายด้าน จึงมีการใช้ประโยชน์หลายด้าน การใช้ประโยชน์แต่ละด้านอาจมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันได้ ซึ่งอาจมีความขัดแย้งซึ่งกันและกันได้ ดังนั้นในการบริหารจัดการพื้นที่แรมซาร์ไซต์ จึงต้องคำนึงถึงการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งระบบ

3) บทบาทความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำด้านนิเวศบริการแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย การให้บริการของระบบนิเวศตามรายงานคุณค่าระบบนิเวศและบริการของระบบนิเวศ (องค์การ GIZ, TBCSD, TEI : 2013) ซึ่งมีความจำเป็นต้องวางหลักเกณฑ์การใช้ให้อยู่ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับได้ (carrying capacity) รวมทั้งความเสมอภาค ทัวถึง การเข้าถึง ประกอบกับพัฒนาหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดกระบวนการใช้ทรัพยากรอย่างเห็นคุณค่าและยั่งยืน

4) การบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ต้องคำนึงถึงปัญหาด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม สภาวะแวดล้อม และการเมือง

5) การบริหารจัดการพื้นที่แรมซาร์ไซต์ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีลักษณะพื้นที่ชุ่มน้ำที่ครอบคลุมพื้นที่สำคัญในพื้นที่ลุ่มน้ำ และยังมีองค์ประกอบระบบนิเวศย่อย ๆ ในพื้นที่ ซึ่งจะต้องมีการกำหนดพื้นที่ที่เป็นองค์ประกอบหลัก (core area) ซึ่งทำหน้าที่หลักที่เป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์ป่า และแหล่งพันธุกรรมพืชและสัตว์ และการจัดการระดับน้ำเพื่อรักษาระบบนิเวศเพื่อการรักษาต้นทุนทางธรรมชาติ จึงจำเป็นจะต้องมีการจัดเขต (zoning) พื้นที่เพื่อให้เกิดการสงวน และการจัดการอนุรักษ์ที่สอดคล้องกัน

แนวคิดในการบริหารจัดการทั้ง 5 ด้าน มีความสำคัญ ควรนำไปเป็นหลักในการบริหารจัดการอนุรักษ์พื้นที่แรมซาร์ไซต์แต่ละพื้นที่ ในขั้นตอนการจัดทำแผนเฉพาะพื้นที่แต่ละแห่ง

การกำหนดนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่

ในการบริหารจัดการพื้นที่แรมซาร์ไซต์ จำเป็นต้องกำหนดนโยบายที่แน่นอนชัดเจน เพื่อใช้เป็นหลักในการดำเนินงาน แต่ในขณะเดียวกัน นโยบายควรจะต้องมีความยืดหยุ่น (flexibility) พอควร มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ของการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ และสอดคล้องกับนโยบายและแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับประเทศ และในระดับจังหวัดด้วย ดังนั้น นโยบายการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ ควรกำหนดไว้ให้กว้าง ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญ แต่จะไม่กว้างจนไม่สามารถแปลความออกมาเป็นจุดหมายที่ชัดเจนในการอนุรักษ์ได้

นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่แรมซาร์ไซต์ ควรมีกรอบการพิจารณาจากบริบทของพื้นที่แรมซาร์ไซต์ ซึ่งเป็นระบบนิเวศที่สำคัญ จำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดตามแนวทางภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ และสอดคล้องกับกรอบการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับอนุสัญญาที่เกี่ยวข้องด้านความหลากหลายทางชีวภาพ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ต่อส่วนรวมมากที่สุด เท่าที่จะทำได้ ในการนี้จึงควรยึดถือนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่แรมซาร์ไซต์ ดังต่อไปนี้

1) การบริหารจัดการพื้นที่แรมซาร์ไซต์ จะต้องสอดคล้องกับ/หรือเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และระดับจังหวัด เพื่อให้ความขัดแย้งในการใช้ที่ดินและทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านการใช้ที่ดินและทรัพยากรน้ำมีความขัดแย้งเกิดขึ้นน้อยที่สุด

2) พื้นที่แรมซาร์ไซต์ จะมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมของจังหวัด โดยเฉพาะการพัฒนาการท่องเที่ยว การประมง และทรัพยากรน้ำ

3) การบริหารจัดการพื้นที่แรมซาร์ไซต์ในรูปแบบใด ๆ ก็ตาม จะคำนึงถึงสถานะแวดล้อมและระบบนิเวศธรรมชาติ เพื่อมิให้เกิดผลเสียทางด้านสถานะแวดล้อมและนิเวศวิทยา

4) การบริหารจัดการพื้นที่แรมซาร์ไซต์ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ทางตรงด้านเศรษฐกิจ-สังคมควบคู่กับประโยชน์ด้านนิเวศบริการ (ecosystem services) และการทำหน้าที่อย่างรอบด้านทั้งทางด้านการเป็นแหล่งบริการเป็นแหล่งผลิต บริการด้านการควบคุม บริการด้านวัฒนธรรม และบริการด้านการสนับสนุน

ความมุ่งหมายและกรอบในการบริหารจัดการ

การกำหนดกรอบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และพันธกรณี ภายใต้ อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Ramsar Convention) รวมถึงเพื่อให้มีแนวทางการดำเนินงานที่เป็นไปตาม เป้าหมายของอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biodiversity) ซึ่งเป็นข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศ ที่มีเจตนารมณ์ให้รัฐบาลทุกประเทศพัฒนาประเทศ โดยไม่ละเลยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนเพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน ด้านพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

- 1) มีการวางแผนการดำเนินการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาด เพื่ออนุรักษ์และ ยับยั้งการสูญหายของพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 2) อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญ กับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) ลดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ
- 4) การอนุรักษ์สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในพื้นที่ รวมทั้งฝูงนกน้ำที่อพยพตามฤดูกาล
- 5) รักษาพื้นที่ให้คงสภาพของระบบนิเวศตามธรรมชาติ ป้องกันการเสื่อมเสียสภาพของ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นฟูพื้นที่ที่เสื่อมโทรมให้กลับมามีบทบาทเชิงระบบนิเวศที่สมบูรณ์ และมีการติดตาม ตรวจสอบสถานะสภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างสม่ำเสมอ
- 6) เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพทั้งในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ และการอนุรักษ์ นอกถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ เพื่อให้ใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน โดยมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากการใช้ทรัพยากรพันธุกรรมอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม
- 7) มีการบริหารจัดการที่สอดคล้องและสนองตอบต่อการดำเนินการตามอนุสัญญาที่เกี่ยวข้อง ด้านพื้นที่ชุ่มน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และนโยบาย และแผนงานด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

กลยุทธ์ทั่วไปในการบริหารจัดการ

- 1) ในการบริหารจัดการพื้นที่แรมซาร์ไซต์ให้เกิดความยั่งยืน ควรมีการกำหนดเขตพื้นที่ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ พื้นที่เป็นเขตที่สงวนและเขตที่อนุรักษ์อย่างชัดเจน ตามความสำคัญ เพื่อยังคงระบบนิเวศให้มีความสมบูรณ์สืบไป ดังนี้

(1) **พื้นที่สงวน (preservation area)** หมายถึง พื้นที่ห้ามมิให้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ใด ๆ นอกจากจะเป็นไปตามขบวนการพัฒนาของธรรมชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำที่ควรจัดไว้ในประเภทนี้ ได้แก่ บริเวณที่มีพันธุ์พืชและหรือพันธุ์สัตว์ที่มีความสำคัญ เปราะบาง ที่อาจได้รับความกระทบกระเทือน จากการเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยาได้ง่าย แหล่งเพาะพันธุ์หรือเจริญพันธุ์ตามธรรมชาติของสัตว์น้ำ

ที่มีค่าทั้งทางนิเวศและเศรษฐกิจ พื้นที่ที่มีสภาพภูมิประเทศหรือเป็นระบบนิเวศที่เปราะบาง
ง่ายต่อการถูกทำลาย เช่น แหล่งปะการัง ภูเขาทะเล เกาะ แก่ง สันทราย ที่ลุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้
ยังหมายรวมถึงบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ
ของท้องถิ่น เช่น น้ำพุ น้ำตก ถ้ำ เป็นต้น รวมถึงพื้นที่ที่มีคุณค่าด้านนิเวศบริการ เช่น ด้านภูมิทัศน์
ด้านการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นที่เก็บกักคาร์บอน เป็นแนวป้องกันภัยจากลมพายุของชุมชน และ
เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาวิจัย เป็นต้น

(2) **พื้นที่อนุรักษ์ (conservation area)** เป็นพื้นที่ที่มีข้อจำกัดทางกายภาพ ทรัพยากรน้ำ
หรือที่ดิน และหรือมีโอกาสดินน้ำท่วมได้ง่าย ตลอดจนเพื่อรักษาไว้ให้เป็นทางเลือกที่จะพัฒนาศักยภาพ
ด้านนิเวศบริการในอนาคต สำหรับการพัฒนานี้จะเกิดขึ้นในเขตที่อนุรักษ์นี้ จะเน้นให้มีมาตรการ
ศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมีมาตรการติดตามประเมินผลกระทบก่อนการดำเนินการ

(3) **มาตรการการใช้ประโยชน์ในพื้นที่สงวน** ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขต
ที่ดินอนุรักษ์ ควรเป็นการใช้อย่าง extensive เช่น เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่สีเขียว
(green belts) ตามข้อกำหนดของผังเมือง แหล่งเพาะพันธุ์ และ/หรือขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ
ของสัตว์น้ำ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า นอกจากนี้อาจใช้ทำการกสิกรรมตามธรรมชาติบางอย่าง
ที่เหมาะสม หรือทำทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ ถ้าหากในที่นั้นไม่ต้องระบายน้ำออกหรือสูบน้ำเข้า ซึ่งจะก่อให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงสภาพทางนิเวศวิทยาได้มาก อย่างไรก็ตาม การพัฒนาในพื้นที่นี้จะต้องมีขอบเขตจำกัด
เป็นต้นว่า การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการพักผ่อนหย่อนใจหรือการท่องเที่ยว จะต้องป้องกัน
มิให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม

(4) **มาตรการการใช้ประโยชน์ในพื้นที่อนุรักษ์** มาตรการคุ้มครองที่สงวนและการใช้ประโยชน์
พื้นที่อนุรักษ์ การแบ่งเขตพื้นที่อนุรักษ์กำหนดขึ้นจากความสำคัญทางด้านสภาวะแวดล้อม นิเวศวิทยา
และการอยู่ร่วมในเขตภูมิทัศน์ (landscape) พื้นที่ภายในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่ควรแก่การให้
ความสำคัญการจัดการเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ เกาะ ที่มีความสวยงามตามธรรมชาติ ที่มีความเหมาะสม
ต่อการจัดเพื่อการศึกษาธรรมชาติ ตามหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์พื้นที่อนุรักษ์นี้ ยินยอมให้มี
การใช้ประโยชน์ได้บ้าง แต่ต้องไม่ทำให้สภาพเดิมเปลี่ยนแปลง แนวทางกำหนดมาตรการการใช้ประโยชน์
ในพื้นที่อนุรักษ์ ได้แก่

- การศึกษาวิจัยทางด้านสภาวะแวดล้อมและนิเวศวิทยา
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยไม่มีสิ่งปลูกสร้างที่ขัดต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่
- การป้องกันรักษา และแก้ปัญหาการคุกคาม
- การกำหนดเป็นพื้นที่สีเขียวตามข้อกำหนดของผังเมือง

(5) การใช้กลไกมาตรการทางกฎหมาย ในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมตามบทบัญญัติของกฎหมาย พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 43-45 ในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีปัญหาการคุกคามเข้าชั้นวิกฤตอย่างยิ่ง ซึ่งมีความจำเป็นเนื่องจากมาตรการทางกฎหมายอื่น ๆ ไม่สามารถคุ้มครองหรือแก้ปัญหาได้ สำหรับมาตรการกำหนดเกี่ยวกับที่สงวน เนื่องจากในพื้นที่ชุ่มน้ำจะมีลักษณะเป็นที่ขนาดเล็ก กระจัดกระจายกันอยู่ทั่วไป แต่จะมีลักษณะที่บ่งชี้ที่ชัดเจนด้านการเป็นแหล่งธรรมชาติของสัตว์น้ำ นกและสัตว์ป่าอื่น ๆ สังคมพืช รวมทั้งลักษณะทางกายภาพที่หายาก เป็นต้น ซึ่งจะต้องกำหนดบอกความเปราะบางหรืออาจได้รับความกระทบกระเทือนได้ง่าย ตำแหน่ง ความสำคัญ และข้อห้ามการเข้าใช้ประโยชน์ไว้อย่างชัดเจน

2) การบริหารจัดการโดยรวมทั้งระบบ จะต้องดำเนินการจัดให้มีการประเมินสถานภาพ และการประเมินระดับการคุกคามเป็นระยะ เพื่อให้ทราบความเปลี่ยนแปลงระดับความสมบูรณ์ของระบบนิเวศ และแนวโน้มระดับการคุกคามที่เปลี่ยนแปลง เพื่อจัดให้มีมาตรการป้องกันแก้ไขได้ทันทั่วทั้ง

3) การสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการ ให้เป็นไปตามอนุสัญญา ในการร่วมมือระหว่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมในพื้นที่เดินทางเข้าร่วมการประชุม Cop. ระหว่างประเทศ เพื่อการเสนอผลงานการมีส่วนร่วมการจัดการอนุรักษ์ และได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์การบริหารจัดการในระหว่างประเทศ

4) ในการบริหารจัดการพื้นที่ Ramsar แต่ละพื้นที่ การจัดทำแผนแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรกำหนดให้มีวิสัยทัศน์ (Vision) พันธกิจ (Mission) วัตถุประสงค์ (Objective) และเป้าหมาย (Goal) ของพื้นที่นั้น ๆ อย่างชัดเจน รวมทั้งการกำหนดจัดให้มีแผนการดำเนินการระยะเร่งด่วน ระยะสั้น และระยะยาว

5) จัดให้มีการประเมินสภาพแวดล้อมของการบริหารจัดการ (SWOT Analysis) พื้นที่ Ramsar เพื่อนำมากำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการ

6) ประเมินผลลัพธ์ ของการดำเนินการบริหารจัดการ ควรมีขอบเขตประกอบด้วย การลดหรือแก้ปัญหาการคุกคาม การคำนึงถึงการอยู่ร่วมของ Ramsar ในเขตภูมิทัศน์ (landscape) การคำนึงถึงการจัดการระบบน้ำ และการรักษาระดับน้ำเพื่อการรักษาระบบนิเวศ

ส่วนที่ 3

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่มี ความสำคัญระหว่างประเทศ (แรมซาร์ไซต์)

แนวทางการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างชาญฉลาดและยั่งยืน

พื้นที่ชุ่มน้ำเป็นแหล่งกำเนิดของปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น เป็นแหล่งน้ำดิบเพื่อการอุปโภคบริโภค เกษตรกรรม อุตสาหกรรม แหล่งประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คมนาคมขนส่ง และยังมีคุณค่าทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น นันทนาการ และความสำคัญต่อระบบนิเวศ แหล่งน้ำบางแห่งได้ตกอยู่ในสภาพถูกคุกคามโดยการบุกรุกพื้นที่และกิจกรรมการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งบางพื้นที่ขาดการดูแลและบำรุงรักษา จึงเป็นสาเหตุให้แหล่งน้ำมีสภาพทรุดโทรม ตื้นเขิน และความสมดุลของระบบนิเวศที่เคยมีอาจเกิดการสูญหายไป ดังนั้น ในการกำหนดมาตรการป้องกัน อนุรักษ์ พัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำ ควรดำเนินการอย่างบูรณาการ เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกันหลายหน่วยงาน และมีกฎหมายควบคุมหลายฉบับ โดยกำหนดให้ประชาชนเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อใช้แหล่งน้ำเป็นฐานการดำรงชีวิตสามารถใช้ประโยชน์ทั้งการอุปโภคบริโภค เกษตรกรรม อุตสาหกรรม นันทนาการ การท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง และแหล่งอารยธรรม โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งน้ำ เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

- 1) กำหนดและประกาศขอบเขตการใช้ที่ดินบริเวณโดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีแนวทางดำเนินการดังนี้
 - ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับชุมชน กำหนดใช้ข้อบังคับท้องถิ่นหรือข้อบัญญัติท้องถิ่น ในการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำและโดยรอบ
 - จัดระเบียบของชุมชนในพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยใช้มาตรการทางกฎหมายของท้องถิ่น ในการควบคุม ดูแลกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 2) อนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศแหล่งน้ำและบริเวณพื้นที่โดยรอบ โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้
 - ศึกษา สำรวจ และวิเคราะห์ สถานภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อให้ทราบถึงคุณค่าความสำคัญ และภัยคุกคามที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรม

- ประกาศเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์ และ/หรือพื้นที่ที่มีแนวโน้มถูกทำลาย เพื่อบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด
 - ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบังคับท้องถิ่น หรือข้อบัญญัติท้องถิ่นให้บ้านเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำ และไม่ได้อยู่ในพื้นที่บริการระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชน ตั้งระบบบำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ
 - สร้างการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการลักลอบปล่อยน้ำเสียอุตสาหกรรม น้ำเสียจากอาคารบ้านเรือนและร้านอาหารลงสู่พื้นที่ชุ่มน้ำ
 - ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินการใด ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 3) **อนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งธรรมชาติ แหล่งศิลปกรรม ประเพณี วิถีชีวิต และวัฒนธรรม บริเวณโดยรอบพื้นที่ชุ่มน้ำ** โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้
- สำรวจ รวบรวม และจัดทำข้อมูลแหล่งธรรมชาติ และแหล่งศิลปกรรมที่มีคุณค่าความสำคัญในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อเป็นฐานการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีความสำคัญ
 - ฟื้นฟู ดูแลสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีคุณค่าความสำคัญในพื้นที่ชุ่มน้ำหรือบริเวณโดยรอบ โดยความร่วมมือของทุกฝ่าย โดยมีแผนดำเนินการที่ชัดเจนและเป็นไปตามหลักวิชาการ
 - ฟื้นฟูประเพณี วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างรายได้เสริมสำหรับชุมชนในพื้นที่ชุ่มน้ำและโดยรอบ
 - ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและภาคเอกชน ร่วมกันฟื้นฟูกิจกรรมงานประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชุมชนในพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 4) **ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำและแหล่งน้ำ ที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ และวิถีชีวิตชุมชนโดยรอบแหล่งน้ำ** โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้
- จัดฝึกอบรมและพัฒนาอาชีพเสริม ทั้งทางด้านการเกษตร อุตสาหกรรมภายในครัวเรือน และการท่องเที่ยว ที่ต้องพึ่งพาพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นฐานการผลิต เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง และการปลูกพืชน้ำ เป็นต้น
 - ส่งเสริมการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความสามารถในการให้บริการของระบบนิเวศ และการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ

- พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยคำนึงถึงศักยภาพในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ความสามารถในการให้บริการของระบบนิเวศและการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน
- ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการท่องเที่ยวในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในพื้นที่ชุ่มน้ำ

5) ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการองค์ความรู้ด้านพื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึงการประยุกต์ใช้และภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความรู้พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

- สนับสนุนการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์เรียนรู้หรือวิจัยและพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำ พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ และพัฒนาองค์ความรู้ด้านพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ส่งเสริมและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ โดยสนับสนุนให้มีการประยุกต์ใช้ ถ่ายทอด และพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง
- ส่งเสริมและรักษาการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือความรู้พื้นบ้านที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำในท้องถิ่นให้คงอยู่ และใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสนับสนุนให้มีการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง
- ส่งเสริมการดำรงรักษาระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่ชุมชนใช้ความรู้ที่สืบทอดตามธรรมเนียมประเพณีจัดการและดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำมาเป็นเวลานานอย่างยั่งยืน

แนวทางการสร้างความรู้ ความตระหนัก และการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

เพื่อขับเคลื่อนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ มีความรู้พื้นฐานเรื่อง การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมีความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญ ของการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1) สร้างความตระหนักและให้ความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยมีแนวทาง ดำเนินการ ดังนี้

- ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าความสำคัญ ต่อการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน
- ส่งเสริมและจัดให้มีสื่อ และ/หรือกิจกรรมการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจและการสร้าง ความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องอย่างยั่งยืน ให้แก่ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- จัดประชุมทางวิชาการ กิจกรรมรณรงค์ค่ายเยาวชนเพื่อสร้างความรู้ความตระหนัก และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ อย่างยั่งยืน
- ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและของ สถาบันการศึกษาทุกระดับ ตลอดจนปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรที่มีอยู่ให้ทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน
- จัดทำหลักสูตรในการอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ชุมชนท้องถิ่น และหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ อย่างยั่งยืน

2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ ปันฟู และใช้ประโยชน์ พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

- จัดตั้งและเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือเพื่อขับเคลื่อน การดำเนินงานอนุรักษ์ ปันฟู และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน
- เสริมสร้างความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและประชาสังคมในการอนุรักษ์ ปันฟู และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน

- สนับสนุนให้ภาคธุรกิจจัดทำแผนธุรกิจและกองทุนที่สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกิจกรรมที่สนับสนุนองค์กรชุมชน หรือท้องถิ่น หรือเครือข่ายภาคประชาชน

แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ชุ่มน้ำ

- 1) อนุรักษ์ พื้นฟู และปกป้องคุ้มครองระบบนิเวศในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำที่ควรจัดตั้งเป็นพื้นที่คุ้มครองหรือพื้นที่อนุรักษ์ตามกฎหมาย โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้
 - จัดตั้งพื้นที่คุ้มครองและพื้นที่อนุรักษ์ และกำหนดมาตรการและเพื่อคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีระบบนิเวศพิเศษเฉพาะ รวมถึงชนิดพันธุ์ที่หายาก โดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนในพื้นที่
 - เพิ่มประสิทธิภาพและความเข้มแข็งในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่วิกฤต และพื้นที่ที่มีความสำคัญทางความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศ
 - พัฒนาสมรรถนะของบุคลากร เครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และคุ้มครองพื้นที่ชุ่มน้ำ
 - ลดอัตราการสูญเสียแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ และดำเนินการฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่เสื่อมโทรม ให้สามารถดำรงไว้ซึ่งความสามารถในการให้บริการทางนิเวศเพื่อรองรับการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย
 - ศึกษา สำรวจ ประเมินสถานภาพ/ศักยภาพของระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ และแหล่งที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ และองค์ประกอบของความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อวางแผนและมาตรการการจัดการชนิดพันธุ์ และถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ
 - ฟื้นฟูระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำที่เสื่อมโทรม
- 2) พัฒนากลไกในการปกป้องคุ้มครอง และฟื้นฟูชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่นและชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามตามทะเบียนชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามของประเทศไทย โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้
 - จัดทำมาตรการเชิงนโยบาย กฎหมายและการจัดการ รวมถึงแผนการปกป้องคุ้มครอง และฟื้นฟูชนิดพันธุ์พื้นเมือง ตลอดจนแหล่งที่อยู่อาศัยในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยให้ลำดับความสำคัญกับชนิดพันธุ์ที่มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์ ใกล้สูญพันธุ์ และใกล้สูญพันธุ์อย่างยิ่ง

- ส่งเสริมและสนับสนุนโดยการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ ตลอดจนฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้อง และจัดตั้งเครือข่ายเพื่อดูแลคุ้มครองและฟื้นฟูชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่น ชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคาม และชนิดพันธุ์พื้นเมืองในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านงานวิจัย และติดตามการเปลี่ยนแปลงชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคาม เพื่อการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์ในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ
- อนุรักษ์และปกป้องคุ้มครองความหลากหลายทางพันธุกรรมของพืชเกษตร ปศุสัตว์ สัตว์น้ำ สัตว์เลี้ยงสายพันธุ์ป่าและพื้นเมือง รวมถึงชนิดพันธุ์อื่นที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และนิเวศวิทยา ในพื้นที่ชุ่มน้ำ
- สนับสนุนให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำแผนการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ พร้อมทั้งผลักดันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปสานสอดแทรกเข้าสู่นโยบาย และแผนในระดับจังหวัด ท้องถิ่น และชุมชน

3) สร้างการมีส่วนร่วมในการลดภัยคุกคามต่อความหลากหลายทางชีวภาพและถิ่นที่อยู่อาศัย โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

- จัดการพื้นที่เกษตรกรรม การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และการป่าไม้ในพื้นที่ชุ่มน้ำและโดยรอบอย่างยั่งยืน และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นหลักประกันในการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดการที่ดีในการเพาะปลูกพืชเกษตร การปศุสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ระบบนิเวศในพื้นที่ชุ่มน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งเสริมให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติ
- ควบคุมและป้องกันทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง พื้นที่ชุ่มน้ำ และระบบนิเวศเปราะบางอื่นที่อาจได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของชุมชน ภาวะมลพิษ การประมงเกินขีดจำกัด และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ติดตามตรวจสอบและลดผลกระทบจากกิจกรรมของชุมชนต่อพื้นที่ชุ่มน้ำในระบบนิเวศเปราะบาง
- ควบคุมกิจกรรมการประมงไม่ให้กระทบเสียหายรุนแรงต่อแหล่งที่อยู่อาศัย และชนิดพันธุ์สัตว์น้ำที่ถูกคุกคาม

4) การจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน โดยมีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

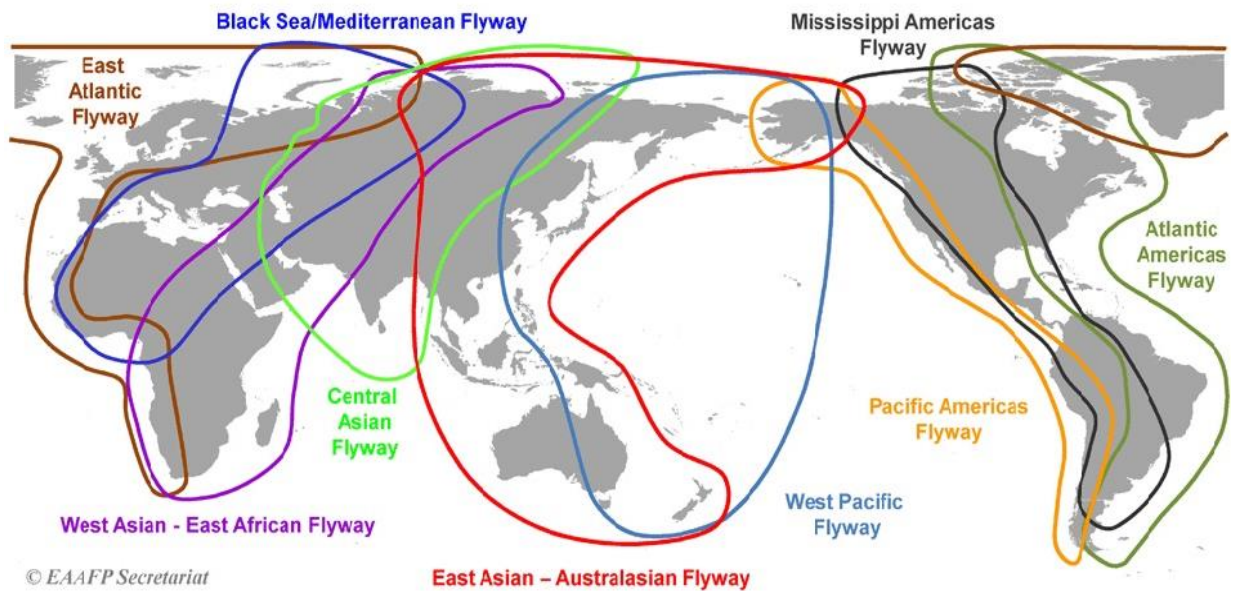
- สำรวจ จำแนก ระบุ และจัดลำดับความสำคัญของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกราน และเส้นทางการแพร่ระบาด ควบคุมหรือกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่มีลำดับความสำคัญสูง

และดำเนินการจัดการจัดการเส้นทางการแพร่ระบาดเพื่อป้องกันการนำเข้า และการตั้งถิ่นฐานของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานภายในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ

- จัดทำทะเบียน จัดลำดับความสำคัญ และกำหนดมาตรการเพื่อป้องกัน ควบคุม กำจัด และ/หรือได้ใช้ประโยชน์ชนิดพันธุ์ต่างถิ่นและชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานในพื้นที่อนุรักษ์ พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงภายในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ
- ส่งเสริมการศึกษาวิจัยด้านการนำชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานหรือมีแนวโน้มรุกรานไปใช้ประโยชน์ภายในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ
- เผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการชนิดพันธุ์ต่างถิ่นภายในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ และเสริมสร้างสมรรถนะให้กับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชน ให้สามารถให้ข้อมูล ตรวจสอบป้องกัน เฝ้าระวัง ควบคุม และกำจัดชนิดพันธุ์ต่างถิ่นที่รุกรานในระบบนิเวศพื้นที่ชุ่มน้ำ

แนวทางจัดการอนุรักษ์นกอพยพและใช้ประโยชน์ถิ่นที่อยู่อาศัยของนกอพยพอย่างยั่งยืน

เส้นทางบินของนกอพยพ หมายถึง เป็นเส้นทางที่นกน้ำอพยพใช้เดินทางไกลเพื่อหาแหล่งอาหาร หรือผสมพันธุ์และวางไข่ ประเทศไทยอยู่ในเส้นทางบินเอเชียตะวันออก-ออสเตรเลีย (East Asia-Australasian Flyway) ซึ่งมีเป็นเส้นทางนกอพยพจากประเทศรัสเซีย และรัฐอลาสก้า สหรัฐอเมริกา ลงมาทางใต้ของทวีป ตามชายฝั่งและพื้นที่ชุ่มน้ำ ทางตะวันออกของทวีปเอเชีย เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไปยังทวีปออสเตรเลีย เส้นทางบินเอเชียตะวันออก-ออสเตรเลีย ครอบคลุม 22 ประเทศ ประกอบไปด้วย นกน้ำมากกว่า 50 ล้านตัว 250 ชนิดพันธุ์ ในจำนวนนี้รวม 32 ชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามระดับโลก (Globally Threatened Species) และอีก 19 ชนิดพันธุ์ใกล้ถูกคุกคาม (Near Threatened Species) นกอพยพเหล่านี้ ได้อาศัยพื้นที่ชุ่มน้ำที่อยู่ระหว่างทางพักหาอาหารเพื่อสะสมพลังงาน ก่อนเดินทางต่อไป หรือนกอพยพกลับ (EAAFP, 2018) ดังนั้น การอนุรักษ์ถิ่นอาศัย และแหล่งอาหาร ของนกน้ำอพยพจึงเป็นเป้าหมายหลักที่พันธมิตรเครือข่ายนกอพยพในเส้นทางบินเอเชียตะวันออก-ออสเตรเลียร่วมกันดำเนินการ ซึ่งเครือข่ายพันธมิตรนี้มีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานตามความตกลงระหว่างรัฐบาลต่าง ๆ และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศอื่น ๆ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ (Convention on Wetlands : Ramsar) อนุสัญญาว่าด้วยชนิดพันธุ์ที่มีการเคลื่อนย้ายถิ่น (Convention on Migratory Species : CMS) อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ (Convention on Biological Diversity : CBD) (มติ 7.4 และ 7.28)

ที่มา : <https://www.eaaflyway.net>, 2018

เส้นทางการบินนกน้ำอพยพของโลก

สำหรับประเทศไทยเข้าร่วมเป็นกรรมการของคณะกรรมการอนุรักษ์นกอพยพฯ (MWCC) ในปี พ.ศ. 2544 ได้มีการเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำปากแม่น้ำกระบี่ จังหวัดกระบี่ ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) ลำดับที่ 1100 เป็นเครือข่ายนกชายเลน (Shorebird network) เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2548 ซึ่งเป็นเครือข่ายนกอพยพแห่งแรกของประเทศไทย ต่อมามติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2553 เห็นชอบให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เป็นหน่วยประสานงานกลางโครงการความร่วมมือพันธมิตรสำหรับการอนุรักษ์นกอพยพ และการใช้ประโยชน์ที่ดินที่อยู่อาศัยของนกอพยพ อย่างยั่งยืนในเส้นทางการบินเอเชียตะวันออก-ออสเตรเลีย และเห็นชอบในการเสนอพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติของประเทศไทย เป็นพื้นที่เครือข่ายอนุรักษ์นกอพยพตามโครงการ

ความร่วมมือสำหรับการอนุรักษ์นกอพยพฯ ประกอบด้วย พื้นที่ชุ่มน้ำหลัก 9 แห่ง ได้แก่ แอ่งเชียงแสน และเวียงหนองล่อง จังหวัดเชียงราย บึงบอระเพ็ด จังหวัดนครสวรรค์ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหมู่เกาะลิบง-ปากน้ำตรัง จังหวัดตรัง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยตลาด เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำสนามบิน และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยจระเข้มาก จังหวัดบุรีรัมย์ อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กุดทิงและบึงโขงหลง จังหวัดบึงกาฬ และพื้นที่ชุ่มน้ำย่อยในอ่าวไทยตอนใน 6 แห่ง ได้แก่ บ้านปากทะเล และแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์ศึกษาธรรมชาติกองทัพบก (บางปู) เฉลิมพระเกียรติ 72 พรรชามหาราชินี จังหวัดสมุทรปราการ ดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม หาดเลนบ้านคลองโคน และนาเกลือบ้านโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร ต่อมาได้เสนอพื้นที่บ้านปากทะเล และแหลมผักเบี้ย จังหวัดเพชรบุรี และนาเกลือบ้านโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร เป็นเครือข่ายนกชายเลนอีกสองแห่ง

ในการจัดการอนุรักษ์นกอพยพและใช้ประโยชน์ถิ่นที่อยู่อาศัยของนกอพยพอย่างยั่งยืน สำหรับแรมซาร์ไซต์ในประเทศไทย ได้นำแผนกลยุทธ์ภายใต้โครงการความร่วมมือพันธมิตรสำหรับการอนุรักษ์นกอพยพ และการใช้ประโยชน์ถิ่นที่อยู่อาศัยของนกอพยพอย่างยั่งยืน ในเส้นทางการบินเอเชียตะวันออก-ออสเตรเลีย พ.ศ. 2562-2571 มาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการประกอบด้วย

- 1) การเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายในเส้นทางการบินที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ สำหรับการอนุรักษ์นกน้ำอพยพ โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักให้กับชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่เครือข่ายในการเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการบินสำหรับการอนุรักษ์นกน้ำอพยพและถิ่นที่อยู่อาศัยในเส้นทางการบินเอเชียตะวันออก-ออสเตรเลีย
- 2) ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นที่อยู่ในพื้นที่เครือข่ายในเส้นทางการบินมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิต ที่ไม่เกิดผลกระทบต่อนกน้ำอพยพและถิ่นที่อยู่อาศัยของนกน้ำ เครือข่ายพันธมิตร และสร้างการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมต่าง ๆ ที่อาจคุกคามพื้นที่เครือข่ายในเส้นทางการบิน
- 3) ส่งเสริมการสื่อสาร การศึกษา และการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของนกน้ำอพยพ และถิ่นที่อยู่อาศัยของนกอพยพ โดยมีการวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และริเริ่มการประสานงานเพื่อให้การอนุรักษ์นกน้ำอพยพ และการจัดการถิ่นที่อยู่อาศัยได้อย่างมีประสิทธิภาพจากหน่วยงานที่มีหน้าที่คุ้มครองดูแลรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำและชุมชนท้องถิ่น โดยการพัฒนาศักยภาพภูมิปัญญาด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติที่ดี ส่งเสริมการศึกษาวิจัยและมีกลไกการประสานความร่วมมือเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนกับการอนุรักษ์นกน้ำอพยพและถิ่นที่อยู่อาศัย ให้เกิดการอนุรักษ์และการจัดการที่ยั่งยืน รวมถึงการส่งเสริมให้มีการนำผลจากการศึกษาวิจัยเผยแพร่และใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์นกน้ำอพยพ และถิ่นที่อยู่อาศัยของนกน้ำในพื้นที่ที่มีความสำคัญระหว่างประเทศสำหรับนกน้ำอพยพ

การจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม

ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกาศ ณ วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 กำหนดให้เหมืองแร่ทุกชนิดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ โครงการทางหลวงหรือถนนตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวงที่อยู่ในหรือใกล้พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ตามอนุสัญญาระหว่างประเทศในระยะทาง 2 กิโลเมตร และโครงการโรงไฟฟ้า พลังความร้อนทุกประเภท ยกเว้นโรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ใช้ขยะมูลฝอยเป็นเชื้อเพลิง ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ เป็นโครงการ กิจการ หรือการดำเนินการ ซึ่งต้องจัดทำ รายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามแนวทางและรูปแบบที่กำหนด

เหมืองแร่ทุกชนิดที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ

โครงการทางหลวงหรือถนนตามกฎหมายว่าด้วยทางหลวงที่อยู่ในหรือใกล้พื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ ตามอนุสัญญาระหว่างประเทศในระยะทาง 2 กิโลเมตร

โครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนทุกประเภท ยกเว้นโรงไฟฟ้าพลังความร้อนที่ใช้ขยะมูลฝอยเป็นเชื้อเพลิง ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ